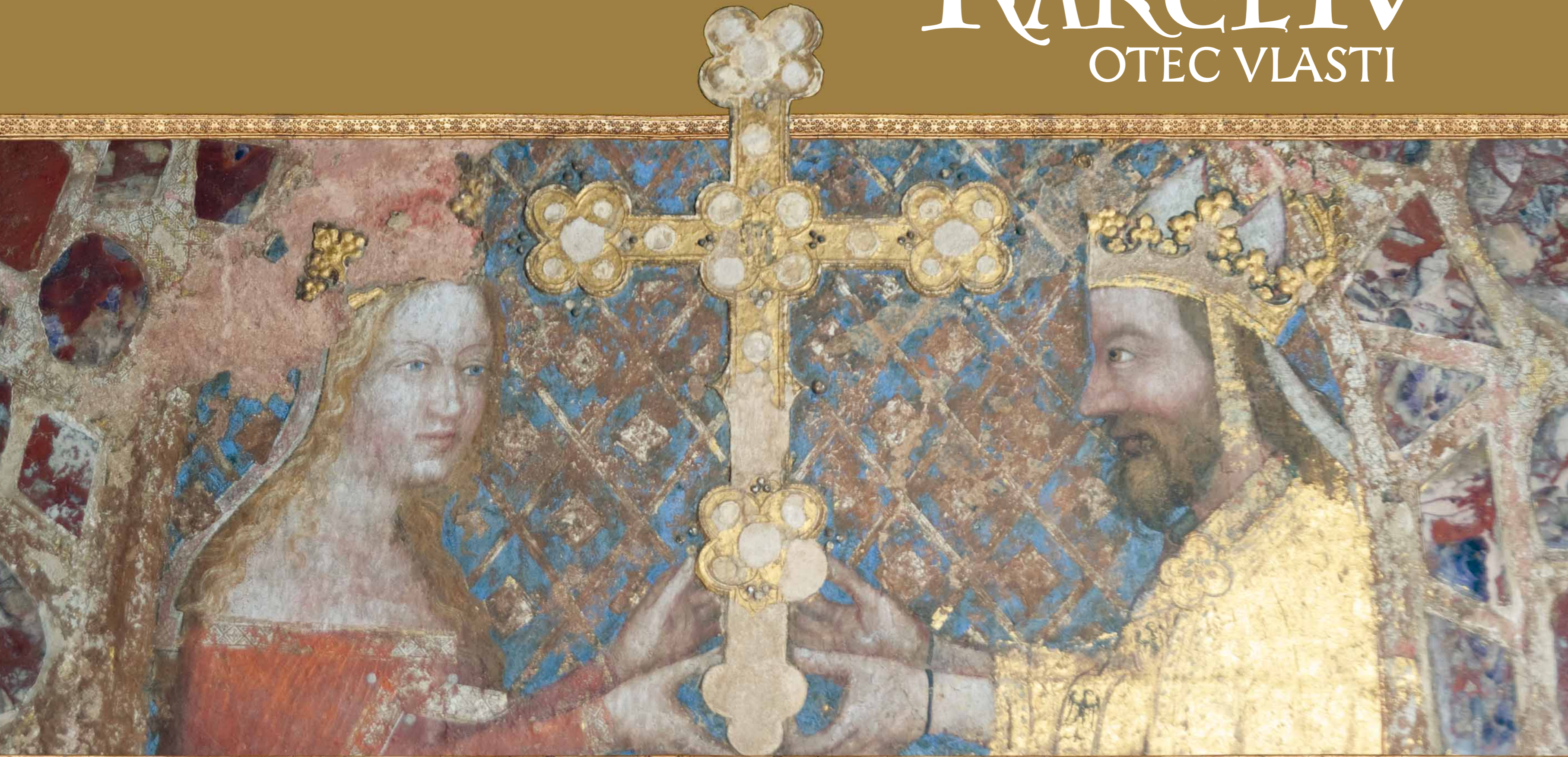

Ludmila
Vaňková
KAREL IV.
OTEC VLASTI

Ludmila
Vaňková
KAREL IV.
OTEČ VLASTI

Otec vlasti. Ano, to Karel byl a vyneslo mu to

jedinečné postavení mezi římskými císaři, i když jistě nebyl první, koho tak lichotníci nazvali. Karlovi to oslovení patří od středy 15. prosince 1378, kdy v pohřební řeči nad jeho rakví zaznělo poprvé. Jeho jedinečnost spočívá v tom, že ještě dnes po víc než šesti stech letech se oficiální názor shoduje s míněním jeho národa. Otec vlasti je zároveň **Největší Čech**. ✚ Původně jsem vůbec nechtěla o Karlovi psát. Samozřejmě jsem odjakživa věděla, že je to obrovská postava našich dějin. Ale právě příliš obrovská a příliš na vysokém piedestalu, než abych si troufla pronikat do jeho osobního života. Zdálo se mi, že musí být spíš nudný než co jiného. Ale když jsem se konečně k té svatokrádeži odhodlala, s úžasem jsem zjistila, že Karel byl skutečný člověk z masa a krve a ne postava vysněného hrdiny. V soukromém životě si vždycky počínal, jak odpovídalo jeho věku. Dokonce v nejranějším mládí ještě bujněji. Radostně sestoupil z piedestalu ke mně na zem a mohla jsem pronikat do jeho vnitřního světa, do jeho úvah, do odpovědí na ta četná proč – udělal to či ono. Omezovaly ho jen vnější okolnosti podle stupně vývoje lidského konání a schopností. ✚ Dnes by ho Evropa potřebovala. Tak velice, až je mi smutno z toho, že od jeho narození už uplynulo sedm století. Je to slovo ve prospěch monarchie, která nepatří ani tak do dávné historie jako do říše snů. Jediný člověk, který drží v ruce všechny nitky a vahou své osobnosti může zabránit nejhoršímu a prosadit nejlepší. ✚ Jenomže má svá úskalí, která ho navždy odkázala jen do té snové říše. Když se na vrchol moci dostane nepovolaný, vznikne zrudný režim diktátorů. Moc je zhoubná. Jen silná osobnost, jako byl Karel IV., nepodlehne jejímu mámení. ✚ Vždycky jsem zastávala názor, že vnitřní život člověka se za dobu historickou, kdy jeho vývoj už můžeme sledovat, nezměnil od nejdávnějších časů až po 19. století. A to se týká i Karla. Takový, jaký byl, by byl i dnes. S límečkem s kravatou a v limuzíně místo na koni. ✚ Škoda. Slušelo by mu to a Evropě též.

LUDMILA VAŇKOVÁ

ČVAL
RŮTÍŘSKÝCH
KONÍ

1330-1339

LEŤ, ORLE!

Dravec, který dosud bez mávnutí křídel plul se vznešenou nedbalostí v bledém zimním blankytu, náhle ožil, změnil směr klouzavého letu a plavnou spirálou se snášel níž.

✠ „Objevil kořist! Za ním!“

✠ Čekající družina se dávala do pohybu zvolna. Jen jeden z nich, útlý a beze zbraně, se pustil tryskem za odvážně ujíždějícím jezcem, který se hnál cesta necesta po svahu dolů, až za ním vlál tmavohnědý kožešinový plášť s bílými skvrnami bříšek, jako když letící orel rozpíná křídla. Byl prostovlasý a zlatoplavé kadeře mu splývaly na šíji, jako by v barevném podobenství chtěly zdůraznit příbuznost s královským ptákem, který se právě střemhlavým pádem se staženými křídly, jako šíp vystřelený jistou rukou z kuše, vrhal k zemi docela nedaleko. Než první jezdci vyrazili z lesa, už bylo slyšet jen žalostný bekot unášeného jehněte a proklínání ovčáka, který bezmocně hodil kámen za ulétajícím lupičem. Když spatřil skupinu ozbrojenců, ulekaně se odmlčel a znepokojeně se ohlédl po ovečkách.

Co je to orel proti žoldněřům!

Ten, který se zastavil až u něj, na žoldněře nevypadal. Výraz jeho tváře se sice podobal dravčímu, ale rysy byly jemné, skoro žensky krásné. Zádumčivě pozoroval vzdalujícího se orla s uchvácenou kořistí a v jeho očích byla smutná závist a touha.

„Pane,“ odvážil se ovčák, „budu žebrák, jestli...“

„Padni na kolena, hňupe!“ okřikl ho jeden z dojíždějících jezdců. „Nevíš, co se sluší před králem?“

Ovčák poklekl. „Smiluj se, pane!“ vypravil ze sebe s jek-tajícími zuby.

Král potřásl hlavou, vzdychl a vrátil se pohledem na zem. „Tobě je zima?“ zeptal se a už sahal po sponách svého skvostného pláště, ale útlý muž vedle něj ho jemně zadržel. „Beraní kožich mu stačí, Vaše Veličenstvo,“ zašeptal francouzsky. „Ovčák! Určitě jich má doma tucet.“

„Tak co chce?“ Král netrpělivě pohlédl na třesoucího se muže.

Ten konečně vstal a přistoupil blíž. „Orel mi unesl jehně!“ vykřikl zoufale. „Teď, zrovna teď! Ovečky jsou můj jediný majetek, pane. Smiluj se!“

Král mlčky vztáhl ruku za sebe. Jeho lidé se začali naoko horlivě šacovat. „Co je to?“ zamračil se a podíval se do dlaně, kde se cosi stříbrně zatřpytilo.

„Groš, Vaše Veličenstvo. Ale je to jen ovčák, jistě stačí měď.“

Král káravě zavrtěl hlavou. „Guillaume!“ řekl s výčitkou. „Mou štědrost opěvuješ v písních, ale ve skutečnosti ji nevidíš moc rád, co? Můj měsíc. Celý!“ dodal přísně, když za zády zaslechl podezřelé cinkání. Vzal váček, ostatně už značně splasklý, a hodil ho ovčákovi. „Kup si celé stádo. A nezapomeň, že ti ho dal český král.“

Ovčák taktak uskočil, jak se hnali pryč v šíleném trysku. Zem byla provlhlá, ani obláček prachu. Když dozněl dusot koní, byl by přísahal, že se mu to zdálo. „Jehně,“ řekl zlostně a podíval se do prázdného blankytu. „To mě ta poslední pastva přišla draho. Stejně tráva už namrzla a za nic nestojí.“

Jak se hnul, ve váčku to zazvonilo, a teprve teď mu došlo, že možná nemá proč naříkat. Nahlédl dovnitř, honem zatáhl šňůrku, vytřeštěně se zadíval před sebe a pak ho znovu rozevřel, pomaličku a s posvátnou opatrností. Stříbro! Lesklo se uvnitř, až přecházel zrak, když po něm zahrálo světlo dne.

„Jsem boháč!“ vydechtl ohromeně. „Jakže to říkal? Český král! Kéž ho Bůh věčně ochraňuje! Denně se budu za něj modlit. Boháč jsem!“

Jan Lucemburský se zastavil u zbytků dravčí hostiny a vzhlédl. Vysoko na skále nad uzoučkou stezkou seděl nasycený orel, načepýřený a spokojený, a přimhouřenýma očima přezíravě shlížel do údolí.

„Je to on?“ zeptal se.

„Nejspíš. Nejvyšš jeho družka. Pár orlů ovládá krajinu široko daleko. Jiného by tu nestrpěl.“

„A přece jednou přijde možná silnější a vyžene ho.“

Jan se obrátil a zahleděl se stejným směrem. K jihu. Družina za jeho zády vyměňovala znepokojené pohledy. Zima na sebe nechávala dlouho čekat, ale dny na konci roku bývají krátké a noci bez sněhu temnější. Před nimi na příkrých srázích se sice bělal, ale už bylo hezky po poledni.

Ledově zařčelo, vítr rozhodil královny dlouhé vlasy a pokropil je sněhovým jíním. Jan si narazil klobouk, který mu starostlivý básník podával, a přitáhl si kožich k tělu. „Díky, Guillaume, za opatrnost. Bez pláště by se mi moc špatně jelo.“

„I bez peněz. Vaše Veličenstvo,“ odvážil se Guillaume de Machaut, básník a pěvec a také sekretář českého krále. „Máme jen pár grošíků.“

„Pár grošíků!“ zasmál se král Jan opovrzhlivě. „Nebo nic, to už je přece jedno. Nečekáš doufám, že já budu někde nakupovat sýr za pár grošíků. Ne, páni, postěme se. U mého švagra v Innsbrucku nás za odměnu čeká skvělý hodokvas. Na to si potrpí odjakživa.“

„Vždyť ještě nejsme za průsmykem!“ zděsil se Machaut. „To ani vy nemůžete dokázat do večere! Spokojme se skromnějším noclehem.“

„Skromnějším? Pro mě? Nikdy. Nebudeme-li dnes večer, tak zítra se nacpeš k prasknutí. Jen vydrž.“

Machaut závistivě pohlédl na orla. Ten už se nažral do syta a teď si spokojeně čistil peří. Ne, srovnání s králem nesešlo, přes stejné vybarvení. Jan Lucemburský byl hbitější než orel, a když se mu to nehodilo, vůbec nepodléhal tělesným potřebám. Neklidná krev ho hnala z místa na místo, a jestliže dva měsíce proseděl v Tridentu, bylo to s podivem dlouho. A určitě ne jenom tak.

„Orel,“ řekl Jan zádumčivě. „Až znovu rozevře křídla, kam poletí?“

Jako by rozuměl jeho výzvě, mohutný pták nad nimi popoběhl na kraj srázu, dvakrát třikrát zamával perutěmi, prudce se vznesl, jak zachytil vítr, a v jeho proudu bez hnutí plachtil dolů k jihu. Jan ho sledoval očima, dokud nezmizel, hluboce vzdychl a rozpřáhl ruce, jako by chtěl napodobit orlí let. „Znamení,“ zašeptal spíš pro sebe. „I kdybych váhal...“ Obrátil zprudka koně. „Kupředu!“ křikl.

„Zdržíme se jen pár dní. O moje zlato nikdo nemusí mít strach. Dřív či později se orel vždycky vrhá po kořisti.“

ZLATÉ ROUNO / Řím, hlava velkolepé starověké říše, padl nájazdem barbarů a jeho místo na staletí převzala mocná Byzanc. Papež byl pouhým římským biskupem s rovnocennými právy v kruhu patriarchů. Trůn cízarů se posunul k východu a západ se změnil v drsný kraj místních různic a šarvátek. Až za tři sta let Karel, syn Pipinův, jemuž historie dala

přídomek Veliký, jako první z těch, kdo přešli ze severu Alpy, získal v Římě z rukou papeže císařskou korunu a slavné jméno Augustus. Jeho říši, která sahala od Atlantiku k Odře, od Severního moře za Pyreneje po Ebro a přes Alpy hluboko do Itálie, se říkalo od těch dob říše římská.

Jen podle jména. Spojení nesourodých celků nemohlo přinést zdravé ovoce. Papež zárlivě střežil svou moc na poloostrově a každý císař přicházející přes Alpy hleděl z ní aspoň kousek urvat. Bohatá Itálie žila protichůdnými hesly, jak se právě hodilo. Dvě strany, guelfové a ghibellini, ale stranictví slouží jen za zámluku k vlastním úchvatům. Papež proti císaři! Když se nepohodně s jedním, zaštití tě druhý, a ostatně jsou oba daleko.

Než byl na římský trůn povýšen Lucemburk Jindřich Sedmý, půl století se žádný římský král nevypravil přes Alpy, aby v Římě získal nejvyšší důstojnost. Jindřich se pokusil obnovit císařství v plné slávě. Pln velkých světlých snů o sjednocení Itálie se vydával na cestu. Zemřel zahořklý, zapleten do válečných sporů a neschopný v rozvrácené zemi uskutečnit svůj sen, protože sen o míru se nedá uskutečnit zbraní.

Jehně se zlatým rounem cenilo vlčí zuby. A oškubat je? To nikdo nedokázal docela.

Orel nad údolím. Český král ho sledoval se vzrušeným úsměvem. Družina za jeho zády byla tentokrát početnější. Za jeho pobytu v Innsbrucku ji shromáždil trident-
ský biskup, aby byla dost mohutná pro slávu osvoboditele, a zase nebudila obavy z plenění. V Brescii, která českého krále zvala první, přece vědí, čím je syn. Jeho otec kdysi do jejich města vnikl průlomem v hradbách jako dobyvatel po dlouhém krutém obléhání. Syn ale přichází v míru. Vojsko dorazilo před ním, vyprostilo město z obležení a zahnilo tvrdošíjného nepřítele. Ted' se blíží ten, jehož přítomnost bude zárukou proti dalším útokům. Jemu se otevře Východní brána a uvítá ho volání slávy, jásoť lidu a zlatý déšť.

Český král, nestranný mírotvorce, vítězí pouhým zvukem svého jména. Záznak? Je to jen prozíravost a vůle k činu.

A taky potřeba. Žádný zlatý důl se neotevře tak hluboce a štědře jako pokladny bohatých lombardských měst. Kraj, který volá po mužném skutku. Kdekdo si na něm vylámal zuby, ale vždycky to byli jen papežové a císaři.

Janův úsměv zesílil. Papežové a císaři? Jsem obojí a přitom žádný z nich. Mě pověřil jen Bůh — a já. Leť, orle! A až uvidíš své jehně se zlatým rounem, neváhej.

Vzdálený dravec začal kroužit stále těsnější spirálou. Ted'! Jan nevyčkal konce střemhlavého pádu a pobodl koně. Dolů, přímo ke břehu kypící řeky, která ho zavede k modrému jezeru.

KOŘENY / Rod hrabat z Lucemburku byl starobylý a odvozoval svůj původ v mužské linii podle legendy od víly Meluziny a v ženské podle skutečnosti od Karla Velikého.

Také Přemyslovci byli starý královský rod a jejich původ sahá do hlubin pohánské nepaměti dávno dřív, než spatřil světlo světa Karel Veliký.

Po staletí se pohybovali ve zcela jiné sféře zájmů, sňatků i příbuzenství. Poslední stopu společné krve oběma rodům přinesly princezny z císařského rodu Hohenštaufů o sto let dříve, než Eliška Přemyslovna podala ve Špýru ruku synovi císaře Jindřicha, čímž dvě vladařské dynastie v osobách svých dědiců splynuly v jedno. A s nimi krev dávných předků až od břehů Atlantiku ze všech krajů Francie, se všemi vládnoucími rody římské říše a daleko na východ do zemi Piastovců, Rurikovců, Arpádovců a až do Byzance.

Jan Lucemburský, český král. Oslňující společník, dvorný rytíř, na válečném poli hrdina. Nejskvělejší osobnost při slavnostech všech evropských dvorů, po kterých rozstrkal své děti jako kukačka vajíčka.

ZELENÁ LÉTA /

MARKÉTA • Ještě jí nebylo devět, když ji odvezli do Bavor k sňatku s vévodou Jindřichem. Jela s ní matka a bratr Jan Jindřich, tehdy kojeneček. Až v Bavorsku se narodily sestřičky dvojčátka, z nichž přežila jen Anna. Česká královna nedoprovázela nejstarší dceru jenom z lásky. Odešla z Čech po kruté roztržce s manželem. Za tři roky se vrátila domů. Nic jiného jí nezbyvalo, v Bavorsku byla bez peněz. Král v Čechách pobýval zřídka, ale na ztrestání vzpurné manželky nezapomněl. Ostatně nešlo ani tak o trest. Spíš o důchody, které se vždycky hodí do královské kapsy. Dvanáctiletá Markétka se vrátila s matkou. Královna Eliška ji předala jejímu choti, až když jí bylo patnáct let. V šestnácti se stala matkou. Byla šťastná a milovala manžela. A on ji. Šťastně a poklidně, což u Lucemburků bylo řídké.

JITKA • Dřív se jí říkalo Guta. Rok strávila ve Wartburgu jako nevěsta míšeňského markraběte. Ale mladého Fridricha oženili s císařovou dcerou a Jitka se vrátila do Prahy. Nadlouho ne. Královský otec ji zasnoubil předtím i potom ještě mnohokrát. S polským následníkem Kazimírem. S Luďvíkem Braniborským. S rakouským vévodou Otou Habsburkem. S Jindřichem, synem Eduarda z Baru, a to už ji odvezl do Lucemburska, s nímž hrabství Bar na jihu sousedí. Jitka je kráska a dobře o tom ví. Od zasnub k zasnubám se jí dvořili ženiši i jejich hodnostáři. Hraběnka z Baru! To že by českému králi bylo dost? Není. Zasnoubení trvá, ale do Baru Jitku neposlal. Dívá se výš. Až ke královskému trůnu Francie.

VÁCLAV • Vyrůstal podivně. Dokonce podivněji než ostatní děti jeho rodičů. Od matky ho odloučili, ještě mu nebyly tři roky. Pak trávil dlouhé měsíce ve sklepním vězení hradu Lokte. Odtud ho dopravili na Křivoklát a ani ne v sedmi letech ho otec odvezl do Francie. Až v Lucembursku, kam ho odeslal po dalších sedmi letech, se konečně setkal s těmi, s nimiž ho spojovalo pouto krve. Ne se všemi. Jen s otcovým strýcem, trevírským arcibiskupem Balduinem, a se sestrou. I ona mluví jen francouzsky nebo německy. Český ne. Jitka se mění ve francouzskou Bonnu, jako se její bratr z Václava změnil v Karla.

JAN JINDŘICH • Druhý syn, nositel jména svého otce i slavného děda. Narodil se z objetí víceméně náhodného a nakrátko ještě sblížil své rodiče. Doba, kterou strávil s matkou, byla pro ni svízelná. Nezažil mnoho něhy. Matka se trápila. A stonala. Ani ne v sedmi letech ho otec dal odvézt stejně jako Karla do rodiny jeho nevěsty. Tentokrát nešlo jen o královskou krev. Šlo o zemi bez mužského dědice. Jindřich Korutanský, kdysi český král, měl malého Jana docela rád, snad právě proto, že se zakoktával a byl nesmělý. Ale vévoda neměl vlohly se s někým důvěrněji sblížit, zvláště ne s dítětem, a tak se jejich vztahy omezovaly na občasné přátelské plesnutí po rameni, po kterém se chlapec vždycky zděšeně stáhl do sebe, jako by čekal, že bude bit. Pokud jde o jeho choť Markétu, bylo to mezi nimi horší než zlé. Ani jeden z nich nestál o nápravu. Jedině ti, kdo od jejich svazku něco očekávali.

ANNA • O nejmladší není mnoho co říct. Vbrzku vystřídala v Lucembursku bratra Karla. Začas ji čeká zasnoubení s císařovým synem, ale sňatek ještě ne.

Děti se probudily uprostřed noci. První se rozeřval kojeneček. K neutišení. Chůva ho spěchala pohoupat, ale v půli cesty se zarazila.

„Ježíši!“ vykřikla srdceryvně.

Tři rozcuchané hlavy se zvedly jako na povel. Třesk zbraní zdola z nádvoří byl nepochybný. A blížil se.

„Nebreč!“ okřikla šestiletá Markétka mladší Jitku, která začala natahovat, a bosýma nohama vyskočila z postele. „Co je?“ zeptala se bůhviproč šeptem chůvy, která stála uprostřed místnosti jako solný sloup.

„Já nevím, Výsosti. Něco se stalo.“

Chůva se vzpamatovala. Vzala z kolébky malého Přemysla, sedla si do křesla a mumlala konejšivá slova. Chlapecek na chvíli ztichl, ale při vzrůstajícím povyku zdola zase škytl a rozplakal se, tentokrát tichounce a bolestně.

Markétu rozrazila zima a srdnatost ji opustila. Vlezla si pod peřinu k sestře a prudce ji objala. Tiskly se k sobě a vzlykaly.

Jen tříletý Václav zůstal sedět a naslouchal. Také nechápal, co se děje, ale pro něj to nebylo nic tak zvláštního. Teprve se učil rozumět záhadám okolního světa. Tohle byla jedna z nich. Podle toho, jak se chovaly sestry a chůva, patrně znamenala víc než jiné. Z neznáma, kterého se všichni báli, šel na něj také strach. Ale zmužile ho přemáhal a svíral ve tmě drobné pěstičky.

Nebylo to tak dávno, co ho dal otec vysadit na vysokého koně a projížděl se s ním po nádvoří Hradu.

„Tak je to správné, chlapče,“ řekl spokojeně, když dítě vyskalo nadšením z houpavého kroku, místo co by se ustrašeně dožadovalo bezpečí na zemi jako jeho obě starší sestry. „Muž a král se nesmí bát ničeho. Pamatuj si, že nic proti tobě není tak veliké a mocné, aby ses toho zalekl.“

Václav samozřejmě nakonec spadl a natloukl si, když se kůň pod ním dal do klusu. K otcově spokojenosti ani nemukl, ač to bolelo, a řádně. Pamětliv jeho slov se znovu dral do sedla.

Tady ale otec nebyl. Hrdlo se mu na chvíli stáhlo, ale přemohl se při vzpomínce na maminku. Ani ona neměla ráda, když se bál. „Jsem hrdina,“ řekl nahlas a hlásek se mu nebezpečně zatřásl. „Nebrečím.“

Dveře se rozléty. Matka čtyř capartů v nich na chvíli zůstala stát jako zkamenělá, pak se vrhla na kolena k Václavovi a divoce ho objala.

Vyděsil se. „Ty pláčeš, maminko?“ hlesl nevěřičně.

„Nepláču.“ Slzy se jí řinuly z očí, ale hlas zněl pevně. Sytý, hluboký, nádherný hlas, jehož sametový zvuk chlapec zbožňoval. Přivinul se k ní a popotáhl.

„Já taky ne,“ vzlykl. „Vážně, jsem hrdina.“

Zůstali tak do rozednění. Pak matka vstala, naposled ho políbila a sklonila se k ztichlým holčičkám. „Vlámali se do věže,“ řekla hluše, jako by podivným zvukům zvenčí mohla rozumět. „Musíme být stateční.“ Dala tichý rozkaz chůvě, pohladila zlehka po tváři spícího kojence a odešla. Chlapec se dlouho díval na dveře, jako by tušil, že ji právě viděl naposledy.

Pak už bylo všechno jako divný sen. Řinčení zbraní sice ustalo, ale po nádvořích a po chodbách se rozléhal dupot nesčíslných kroků, výkřiky a vzrušené hlasy, jednu chvíli se Václavovi zdálo, že mezi nimi rozeznává otcův. Chůva chvějícími se rty drmolila modlitby. Potom vešel pán, kterého Václav občas vídal v Praze, usmál se na něj docela vlídně, vzal ho za ruku a řekl, pojď. Vedl ho po schodech pořád dolů až někam do sklepa. Tam už zůstal.

Nebylo tam zle, komůrka byla pohodlná a nebyl sám, pořád se u něj střídali vojáci. Někteří si s ním dokonce i hráli. Jejich žertování se Václavovi líbilo, bylo obhroublé a docela jiné, než jaké kdy slychal v královských komnatách. Ale brzy se objevil vážný kněz, který ho začal vyučovat a pohoršeně ho peskoval, když mu po žoldněřích opakoval sprostá slova nebo chtěl dovádět. A úzké okénko

bylo vysoko, až u stropu, a občas v něm ve sněhu zahlédl botu, jak kolem někdo přešel. Ven ho nepustili.

Ne, tady na hradě Lokti se mu nelíbilo. A stýskalo se mu. Zmizela matka i sourozenci. Jediněkrát za ním zajel na skok otec. To už za oknem bylo vídat bosá chodidla a místo sněhu bylo na zemi nastláno slámy. Chlapec se tvářil zatvrzele. Podle narážek, které tu a tam vyslechl, se mu zdálo, že před ním stojí viník jeho vězení.

„Vida,“ řekl král napůl pobaveně, napůl nevrle, „krev se nezapře. Tak ty mě nemáš rád?“

„Chci pryč.“

„Už je všechno v pořádku. Přijel jsem pro tebe.“

Chlapec se rozzářil. „Pojedeme za maminkou?“

Odpovědi se mu dostalo brzy, i když otec otázku přeselechl. Nejspíš záměrně.

Jiný hrad v lesích. Až na to, že Václav už nebyl ve sklepech, ale v panských komnatách. A směl na nádvoří i rozhlížet se z věže. Zpeřtením tu byl občasný příjezd purkrabího, který mu vynesl vždycky aspoň divokou projížďku po lesích, nebo dokonce vzrušující léč. Ale pan Oldřich Pluh tu často nepobýval. Měl hodnost a povinnosti při dvoře, jak Václavovi vysvětlil učený kaplan, který mu dával lekce. Jeho otec sem zavítal všehovšudy jedinkrát, brzy po té veliké slávě, kdy na Křivoklát přivedli zajatého vévodu Habsburka. Václav byl při tom, když ho vedli velkou síní, kde se zničehonic uvolnil kamenný znak Rakouska, který tu býval ještě z časů krále Přemysla Otakara, a roztrřístil se o podlahu zrovna před vznešeným vězňem.

„Boží prst,“ řekl tehdy kaplan. „Rakousko je znovu v prachu před mocí českého krále. Dobře si to zapamatuj, Výsosti.“

V té době šestiletý Václav už chápal leccos. Byl vnímavý, učil se snadno a taky se učil rád. Vlastně to bylo jediné, co mu zbylo. Bez dětských druhů a zábavy. Děti hradní čeládky se mu vyhýbaly, uctivě se klaněly a rozpačitě se usmívaly, když je zval ke svým hrám. Rodiče je okamžitě odháněli s ulekánými tvářemi. Pan purkrabí přísně zakázal všichni styky svého urozeného svěřence se sprostou chasou.

Otcův příjezd přinesl konečně po třech letech změnu. Hrad ožil davem švadlen a krejčíků. K vzdělávání mladého prince přibyl nový klerik, ale Václav mu nerozuměl ani slovo.

Otec Jeroným se tvářil ustaraně. „Brzy tě opustím, Výsosti.“

„Proč?“ vykřikl Václav zklamaně. „To tu mám zůstat jen tak? Kdo mě bude učit?“

„Pan de Viviers,“ usmál se kaplan a pohladil ho po vlasech. „Musíš se naučit francouzsky.“

„Jak, když mu nerozumím?“

Skutečně se moc nenaučil za těch několik týdnů, které uplynuly v stálém zmatku a zkoušení nových šatů, než se znovu objevil král s oslňujícím průvodem. Vydali se na cestu. Václav jel šťastně po otcově boku, jeho blaženost zmenšovaly jen nové šaty, které ho strašně tísnily. K službám dostal dva komorníky, kteří ho den co den krutě sešněrovali, aby na upjatých kabátcích dokázali zapnout nekonečné řady knoflíků od pasu přes ramena až k zápěstím na konci stažených rukávů. Závistivě se díval na otce, který se ve stejně prozluklém vystrojení pohyboval, jako by s ním byl srostlý.

„Jedeme do Francie?“ zeptal se nesměle.

„Do Paříže.“ Král se zadíval dopředu se zasněným úsměvem. „Kéž bychom mohli jet rychleji!“

Cesta uběhla jako sen, na jehož konci čekalo ohromující probuzení. Z hluboké samoty se obratem dostal k nejhluč-

nejšímu dvoru, kde si zpočátku připadal jako lapené zvířátko. Ale rychle se naučil nosit nádherné šaty a zakrátko brebtal jen s občasným zaškobrtnutím cizí řeči, která mu pomalu vytlačila z paměti jeho mateřštinu. Češtinu už nikdy neslyšel. Krásná francouzská královna Marie, jeho teta, se sice česky naučila za několik let, která strávila v Praze, ale co s češtinou v Paříži! Václav si rychle zvykl a byl rád, když mu vyprávěla aspoň o matce.

Krátce po jeho příjezdu ho najednou docela nečekaně oženili. Ani nevěděl jak. Nevěsta, dívka stejně stará jako on, byla něžná světlovláska s obrovskými modrými očima a bílou pletí. Sestra Filipa z Valois, přítel Václavova otce. Při slavnosti biřmování, která předcházela sňatku, byl francouzský král, Mariin choť, malému synovci kmo-trem a propůjčil mu svoje jméno, slavné už od časů zakladatele římské říše. Karel.

Od té chvíle mu tak říkali.

Sňatek v jeho životě moc nezměnil. S houfem svých vrstevníků a samozřejmě s manželkou, která ho dlouho zajímala daleko méně než mladí páni, hrající si na rytíře od dětských let, doprovázel francouzský královský dvůr při jeho cestování. Sem tam, od leníka k leníkovi, od města k městu. To dělal každý panovník a ani francouzský král nebyl výjimka.

Každý? Václav, teď vlastně Karel, si nevzpomínal, že by kdy slyšel, že jeho otec jezdí po Čechách. Po pravdě řečeno, v Paříži býval příliš často, než aby vůbec mohl po Čechách jezdit. A když nebyl ve Francii, posílali za ním vzkazy do Lucemburska. Do Čech ne. Jak taky, když se ani pořádně nevědělo, kde to je. Čechy? Ovšem, taková země je. Jan Lucemburský je přece český král. Tím znalost končila.

Ano, český král je v Paříži pojem, ale jeho království je asi z pohádky. Nikdo tam nikdy nebyl. Jen šedí mniši, kteří občas přicházeli do Cîteaux na generální kapituly svého řádu. Starý opat z kláštera kdesi u Prahy Karla jednou vyhledal. Ale neřekl mu nic.

Chlapec často litoval, že mu hrdost zabránila vyzvídat. Rád by byl slyšel o mamince od někoho, kdo ji dobře zná. Dítěti v něm se často stýskalo po pohlazení. Tak málokdy se mu ho dostávalo! Jen letmo v královských komnatách. Maminka. Teplá náruč. Polibek, úsměv, pohlazení, hlas láskyplně šeptající polozapomenutá slova v řeči, která se zvolna propadala do neznáma, až z ní nezbylo nic. I otec, kterého tu a tam přece jen vídal, se pro něj stával záhadou tím větší, jak se jeho obzor rozšiřoval. Učil se chápat i nejsložitější dění. Jeho pochopit nemohl. Tajemství kolem něj bylo stejně vzrušující jako do mlhy vzdálených vzpomínek k nerozeznání zahalená matka.

Setkání s otcem bývala letmá a nijaká. Také se nedalo říct, že by si ho král nějak obzvlášť všímal. Když přijel, nevyhledával synka nikdy, ale občas se setkali ve společnosti, jejímž byl český král vždycky středem, obdivován a neodolatelný. Karel byl nezřízeně pyšný na to, že je jeho syn, a blažený, když si ho tu a tam všiml a položil mu ruku do vlasů, zatímco se jeho pozornost už zase obracela jinam. Milenci v nesnáziach za ním jezdili kraj světa. Soudil je v soudech lásky s nesmírným půvabem. Všichni mu naslouchali s nábožnou úctou a ženy slzely dojetím. Ženy. Karel vždycky bezpečně poznal podle rozechvění fraucimoru, že otec je někde nablízku, mnohem dříve než ho zahlédl.

Dětských her si ani tady neužil, ale spíš to už byla jeho vlastní vina. S chlapci se občas vztekal, to ano, a hezky divoce. Ale od zběsilé honičky stále častěji utíkal ke knihám a ke svým učitelům, dychtivý *vědět*, zatímco ostatní dováděli dál. A už vůbec se nezajímal o svou manželku Blanku,

kteřá ho ostatně s nakrčeným nosem přehlížela. Co taky s klukem, který nepochválí nový účes ani šaty, nechce dělat panenčím tatínka, a dokonce není ani zvědavý na klepy královského dvora! Popovídat si! O čem mám s tebou mluvit, odbyl ji nevrle, když jednou projevila dobrou vůli. Jen když mu bylo smutno, na chvíli zjhl a pak se drželi za ruce a šeptali si o budoucnosti. Až budou dospělí... Většinou to netrvalo dlouho. Stačilo málo, aby si začal vymýšlet nezbednosti a zlobit ji i všechny její přítelkyně. Měli se zkrátka rádi i neradi. Z dětského času na francouzském dvoře v Karlovi zůstala hlouběji jen jedna vzpomínka.

Nebylo to ani rok po tom, co přijel do Francie. Královský dvůr překotně přerušil svou obvyklou cestu v Issoudunu. Děti si nikdo nevěšmal, dlouho do noci byly vzhůru. Všude panovalo vzrušení. Jak by ne. Král Karel byl nejmladší ze tří synů slavného Kapetovce Filipa Čtvrtého a oba jeho starší bratři zemřeli bez synů. Královna Marie byla v naději řádu měsíců a všichni očekávali touženého následníka. Poněkud předčasně se ohlásil už dnes.

Karel se honil s přáteli po domě, pletl se pod nohy pohoršeným ženským, které běhaly sem a tam, a nakonec se před trestající rukou vychovatelů schoval sám do prázdné místnosti. Lože tu bylo široké a pohodlné. Zalezl si do koutka a usnul jako dřevo.

Probudil ho prazvláštní zvuk. Chvilí poslouchal. Bylo to tak blízko! Blizoučko vedle něj někdo byl. A plakal.

Karel vztáhl ruku a nahmatal rameno, které se otřásalo ve vzlycích. Rázem ustaly.

„Kdo je tu?“ ozval se příškrčeně hlas francouzského krále.

„Já, strýčku,“ odpověděl Karel nesměle a čekal vyčítavou otázku, cože tu dělá v noci na královském loži. Nepřišla. Místo toho se octl v králově náruči. Ne, to se mu prve nezdálo. Na tváři, ve vlasech, na rukou cítil horké slzy.

„Co se ti stalo?“ zeptal se a z lítosti se také rozplakal. Muž a král nepláče? Ten tady plakal taky. A byl dospělý. „Já té mám rád, strýčku,“ dodal, aby ho potěšil, a políbil ho.

„Umřela,“ vzlykl král. „I s ním. Zůstaň tu se mnou, jsem moc sám.“

Marie. Krásná něžná Marie. A dědic francouzského trůnu. Malý Karel miloval svou líbeznou, mladinkou tetu. Vlastně byla jediná, koho měl v Paříži. Zůstali do rána v objetí, střídavě mumlali konejšivá slova a otírali si nezadržitelné slzy. Když se rozednilo, s těžkým srdcem na sebe vzali královský majestát. Dospělý muž i malý chlapec se objevili mezi dvořany bledí, ale klidní a se suchými očima. Od toho dne synovec zvěčnělé choti nahradil nenarozeného syna v králově srdci, i když na trůnu ne.

Čas uplývá a doba her se ztrácí. Většinou na ni nevzpomínáš, spíš hledíš kupředu, zjitřený, dychtivý. Přeměna dítěte v muže je bolestná. Perou se v tobě a oba chtějí žít. Nakonec dítě odchází a nepřivoláš ho. Zvláštní, už ani nechceš. Hledáš svůj svět. Svět své mužnosti. A tápeš.

Od svých učitelů odcházíš nespokojen. Zdá se ti, že před tebou něco skrývají. To hlavní. Že by stačilo poodhrnout cípek — a oni nechťejí. Učíš se věty, které nedávají smysl. Bez vzletu, bez ducha. Proč?

Dozrává čas, abys potkal svého mistra.

Strýc Karel si pro tebe zachoval slabost, i když ho znovu oženili. Zavíráte se spolu k dlouhým hovorům. Není to ono, francouzský král nikdy netoužil po vzdělání a jeho praxe vladaře je prostinká. Ale má smysl pro potřeby tvé duše a vyhoví ti ve všem, co mu slůvkem naznačíš. Přestože ti ještě není ani dvanáct a podle představ ostatních patříš

spíš mezi děti. Pro strýce Karla ne. Váží si každého tvého přání. Stačilo se jen zmínit a fécampský opat Pierre de Rosières, jehož kázání tě okouzlo, zaklepal na dveře tvého pokoje. A otevřel ti je. Široce do světa. Až do univerzitní auly, kde neúnavně diskutují mužové bystrého ducha i jazyka.

Karel na přednášky chodil rád, ovšem spíš na zapřenou. Příští král přece nemůže být žákem a skládat examina jako kdekjaký bakalář. Král je svým mistrem sám. Zbývající dva roky, které strávil ve Francii, naplnila horečná snaha vyrovnat se Pierrovi. Jednou snad. Ale obdivovaný Pierre mu unikal stále výš. Krátce nato, co ho ohromil svým kázáním, se stal biskupem v Arrasu, rektorem Sorbonny a už se šeptalo o tom, že ho brzy zahalí i arcibiskupský plášť.

Karel dychtil po poznání, ale vzdělání nebylo to jediné, co ho přitahovalo právě k Pierrovi. Moudrých mužů na pařížské univerzitě bylo víc. Ale nikdo z nich neměl jeho šarm a oslňující výmluvnost. A neodolatelnou přitažlivost. Jak Karel brzy zjistil, nejen pro muže.

Po tajemství božích i lidských velkých pravd mu přinesl na dosah i tajemství vztahů, které dospívající mysl vzrušují nejvíce.

Skandální historiky, které ho provázely, odbýval úsměvem a mávnutím ruky. A vyprávěl mu o nich v hodinách rétoriky svým skvostným hlasem. Téma jako téma, ne? Proč by se nemohla přednášet úvaha o milování? Na obsahu přece tak málo záleží, když posloucháš dialog jediného ducha, který si odpovídá, pře se sám se sebou a nakonec vyvodí závěry tak lehounce a elegantně, jak to umí jen on.

Nicméně jeho žák býval zvědavý i na to, co říkal. To Pierrova pohoršovalo. Byl ctitel formy a dokázal chladně rozvíjet nádherné úvahy o čemkoliv. A třeba o ničem. Později, když se seznámili blíže, se ho Karel jednou zlomyslně zeptal, čím že ho věda tak zaujala, když se na ní podílejí jenom muži.

„Patronkou Sorbonny je přece žena,“ odpověděl Pierre bez váhání s potouchlým úsměvem.

Vlastně je to hodné podivu. Žena — a její sestry nemají k vědění přístup!

„Byly by moudřejší než my, to nejde,“ usmál se té jednoduché otázkou. „A svět by ztratil svůj řád. Já sám jsem ctitel svatě Kateřiny. Ta nejen ochraňuje všechny studenty a mudrce, ale také to byla svůdná a krásná žena.“

„Ctnostná?“

„Jak jinak? Svěťce. Ani vdát se nechtěla.“

„Vy se přece také nechcete oženit,“ podotkl Karel nevinně.

Pierre se na něj ostře podíval. „Pleteš dohromady věci, které nesouvisejí,“ okřikl ho bez hněvu. „Neusiluji o svatozář mučedníka. Járke je víc než bláhové učení pro prostáčky. Rozumíš mi? Měl bys, jsi příští král. Zbožná okázalost je má povinnost, a tu plním. Každý mě denně může vidět na modlitbách, nejsem líný své mše sloužit sám, zastupovat se dávám jen ve své nepřítomnosti, jsem na očích všem se vsí slávou a velebností, jakou jen věřící čekají od svého biskupa. S neumdlévající píli se věnuji filozofickým otázkám Písma, jak mají žáci právo čekat od mistra a rektora. Elegantně a vtipně rozvazují pro krále diplomatické uzly, jak jen to může čekat od svého zástupce v Avignonu, který ho nikdy nezklamal. Na kazatelně, na pódiu Sorbonny, na královském i papežském dvoře je na mě dobře vidět, chlapče. Jsem bez poskvrny, aspoň pokud vím. Co má kdo ještě nahlížet klíčovou dírkou do mé ložnice? Noc slouží k osvěžení. Je má věc, jestli mě něco osvěžuje víc než pouhý spánek. A je má povinnost dbát, aby můj odpočinek byl povznášející, a každé ráno vstávat čilý a schopný zvládat

těžké úkoly. Sloužím tak Bohu i králi líp, než kdybych se převaloval beze spánku v marném toužení a druhý den byl nevrlý a zapomnětlivý a nikomu užitečný. Knězem, dokonce prelátem, mohu být jen proto, že jsem muž. Tak proč bych jím nebyl doopravdy, řekni?“

Udolal ho svou důslednou výmluvností. Jak by mu mohl odporovat? Kluk biskupovi? Pierre de Rosières! Zářivý řečník, světlo Sorbonny! Ano, měl štěstí. Paříž je hnízdo vzdělanosti, z jakého se nejlip rozpínají orlí křídla. A byl tam Pierre.

Blanka nejezdila na koni moc ráda, ale tentokrát ji Karel přemluvil. Dojeli bok po boku a na bělouších, jak se sluší pro příští vladaře. Čeládka v uctivém postoji a taky zvědavá. Prvorozený syn českého krále za sedm let, která strávila ve Francii, do Lucemburska nezavítal.

Karel se podíval ze strany na Blanku. Nesla se vpravdě majestátně. Po době, kterou strávili v dětských pokojích francouzského dvora, to byla pozoruhodná změna. Tam přes nepochybnou urozenost svého původu se ztraceli mezi skotačícími dětmi. Sem příjížděl jako následník.

Možná i vladař. Netušil, jaké s ním otec měl záměry, i když by spíš uvítal cestu do záhadných Čech, které ho trvale vzrušovaly. Ale Lucembursko byl dobrý začátek.

„Krásný zámek,“ řekl septem Blance.

Skutečně, zámek Durbuy vypadal jako z pohádky. Kvetoucí louka se táhla do nedohledna údolím, kde říčka skotačivým obloukem obtékala bělostnou stavbu bez hradeb a mříží. Chránil ji jenom most, teď pohostinně spuštěný.

A už se jim nese vstříc krasavice, které všichni prokazují úctu jako hradní paní. Za ruku vedla andělské stvoření s kadeřavými zlatými vlásy. Karel rozeznal v její tváři rysy podobné otci.

Nepochybně sestra Bonna. Dřív Jitka. Nečekaně se mu vybavila vzpomínka na otřesný zážitek na Lokti, kdy ji víc než před deseti lety viděl naposledy. Seskočil z koně sám, zatímco Blance dvorně nastavil ruku jakýsi mladý pán, který se hbitě přitočil.

Karel se chystal k obřadnému přivítání, ale Bonna ho předešla. Pustila dítě a vrhla se bratrovi do náruče. „To je dobře, že už jsi tady,“ vykřikla s potěšením. „Strašlivě se mi stýskalo!“

„Po mně snad ne.“

„Panebože, po komkoli,“ vzdychla upřímně. „Je tu jen mrzutá hofmistryně a pár paniček z okolí. Příšerná nuda.“

Přelétla spokojeným pohledem Karlovy mladé společnosti. Blanku doprovázela její starší sestra Isabela. Bylo jí patnáct. Zrovna jako Bonné.

„Jaké to je rozkošné dítě!“ zatrylovala Blanka exaltovaně a sklonila se k chlapci, který šel předtím s Bonnou. Karel na ni vrhl vzteklý pohled. Tuhle její tvář měl obzvlášť nerad a vždycky ho provokovala provést jí nějakou klukovinu. Ale tady se přemohl.

Chlapeček bez ostychu předstoupil a dvorně šoupl nožkou. „Já jsem syn českého krále,“ řekl vznešeně. „A kdo jsi ty?“

Znovu ta vzpomínka. Karlovi se vybavilo jméno. „Ty jsi Přemysl!“ zeptal se. „Co děláš tady?“

„Co je to Przemysl?“ obrátil se chlapec nechápavě k Bonné. „Já mu nerozumím.“

„Ne, to je Mikuláš,“ usmála se Bonna a mrkla spiklenecky na Karla. „Má dnes narozeniny.“

„Osmé,“ prohlásil chlapeček pyšně. Pravda, Přemyslovi už muselo být víc. Karel se cítil zaskočen, ale radši se už neptal. O žádném Mikulášovi nikdy neslyšel.

